

Uprawnienia i obowiązki osób duchownych

Autor tekstu: **Paweł Borecki**

Polskie prawo nie zawiera definicji duchownego. Oprócz duchownych ustawy wyznaniowe wymieniają osoby zakonne lub członków zakonu oraz członków diakonatu. Duchowni nie tworzą grupy jednolitej. Ustawy wyróżniają duchownych pełniących funkcje religijno-kultowe w sposób stały, a także duchownych wybieranych na określoną kadencję. Przy braku wyraźnych wskazań określających cechy osoby duchownej, zagadnienie to precyzują normy prawa wewnętrznego samych kościołów i innych związków wyznaniowych, np. statuty związków wyznaniowych wpisanych do rejestru MSWiA. Izba Karna Sądu Najwyższego (SN) w składzie siedmiu sędziów w uchwale z 6 maja 1992 r. stwierdziła, że duchownym w rozumieniu art. 47 ust. 1 ustawy z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jednolity Dz.U. 1992 r. Nr 4 poz. 16) jest osoba należąca do Kościoła Katolickiego lub innego Kościoła albo związku wyznaniowego, która wyróżnia się z pośród ogółu wyznawców danej religii tym, że powołana została do stałego organizowania i sprawowania kultu religijnego. SN skonstatował zatem na tle konkretnej sprawy, iż za duchownego w rozumieniu tego przepisu nie może więc być uznany każdy członek Towarzystwa Biblijnego i Traktatowego - Zarejestrowany Związek Świadków Jehowy w Polsce — lecz tylko ten, który odpowiada kryteriom określonym wyżej.

Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania ogólnie deklaruje, że duchowni oraz osoby zakonne kościołów i innych związków wyznaniowych, ustanowione według ich prawa wewnętrznego, korzystają z praw i podlegają obowiązkom na równi z innymi z innymi obywatelami we wszystkich dziedzinach życia państwowego, politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalnego. Uprawnienia i obowiązki osób duchownych w myśl prawa państwowego określają ustawy szczegółowe. W ramach obowiązujących przepisów ustaw są oni zwolnieni z obowiązków niemożliwych do pogodzenia z pełnieniem funkcji duchownego lub osoby zakonnej.

Szczegółowe uprawnienia, które ustawy wyznaniowe przyznają osobom duchownym dotyczą zwłaszcza służby wojskowej, noszenia stroju i ubezpieczenia społecznego.

Poborowi, którzy zostali duchownymi lub członkami zakonów po złożeniu profesji wieczystej, z wyjątkiem duchownych powoływanych na określoną kadencję i duchownych lub członków zakonów, kościołów i związków wyznaniowych o nieuregulowanej sytuacji prawnej, zwalniani są od służby wojskowej i przenoszeni do rezerwy (art. 47 ustawy z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej — tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 21, poz. 205 z późn. zm.). Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 19 września 2000 r. stwierdził, że z treści art. 47 ust. 1 ustawy z 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP wynika podmiotowe prawo poborowego będącego duchownym do wydania decyzji o przeniesieniu go do rezerwy. Decyzja tego rodzaju ma zdaniem sądu charakter tzw. decyzji związanej, przy czym na poborowym ciąży obowiązek wykazania, że został on duchownym danego kościoła lub związku wyznaniowego w rozumieniu powyższego przepisu.

Poborowym będącymi alumnami wyższych seminariów duchownych, osobami zakonnymi (po profesji czasowej), nowicjuszami w zakonach albo słuchaczami szkół duchownych kościołów i związków wyznaniowych mających osobowość prawną udziela się odroczenia zasadniczej służby wojskowej na czas pobierania nauki, nie dłużej jednak, niż do końca roku szkolnego, w którym poborowy kończy dwudziesty siódmy rok życia.

Duchowni, z wyjątkiem wybieranych na określoną kadencję, oraz członkowie zakonów mogą być powoływani do dobycia ćwiczeń wojskowych tylko w celu przeszkolenia do pełnienia funkcji kapelana wojskowego, za zgodą właściwego przełożonego kościelnego. Słuchacze seminariów i szkół duchownych oraz członkowie zakonów mogą być powoływani do czynnej służby wojskowej wyłącznie do służby sanitarnej lub służby w obronie cywilnej. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny duchowni, z wyjątkiem wybieranych na określoną kadencję, mogą być powoływani do czynnej służby wojskowej wyłącznie do pełnienia funkcji kapelanów wojskowych, natomiast słuchacze seminariów i szkół duchownych i członkowie zakonów mogą być powołani do czynnej służby wojskowej wyłącznie do służby sanitarnej lub służby w obronie cywilnej.

Podatki płacone przez duchownych (nie przez związki wyznaniowe) określa przede wszystkim ustawa z 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U. Nr 144, poz. 930 z późn. zm.). Podatek dochodowy w formie ryczałtu opłacają duchowni wyznań prawnie uznanych, tzn. wpisanych do rejestru lub posiadających odrębne ustawy określające ich stosunki z państwem, jeżeli osiągają przychody z opłat otrzymywanych w związku z pełnionymi funkcjami o charakterze duszpasterskim. Duchowny ma obowiązek powiadomić właściwy urząd skarbowy o rozpoczęciu pełnienia funkcji duszpasterskich w ciągu 14 dni od dnia ich objęcia. W praktyce wystarczające jest zwykle oświadczenie na piśmie. Składa także w praktyce zgłoszenie identyfikacyjne osoby fizycznej nie prowadzącej samodzielnie działalności gospodarczej, czyli NIP-3.

[proponuję załączyć formularz NIP-3]

Podobnie w przypadku zmiany miejsca wykonywania tych funkcji osoba duchowna jest obowiązana powiadomić o tym w terminie 7 dni urzędy skarbowe właściwe dla dotychczasowego i nowego miejsca wykonywania funkcji duszpasterskich oraz podać dane konieczne do ustalenia wysokości ryczałtu. Urząd skarbowy należy także powiadomić w przypadku zmiany charakteru wykonywanej przez duchownego funkcji.

Stawki ryczałtu od przychodów proboszczów i wikariuszy są określone kwartalnie. Będą one corocznie, poczynając od roku podatkowego 2004, podwyższane w stopniu odpowiadającym wskaźnikowi wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych w okresie pierwszych trzech kwartałów roku poprzedzającego rok podatkowy w stosunku do tego samego okresu roku ubiegłego, ogłaszanemu przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Monitorze Polskim. Obliczone w ten sposób stawki ryczałtu od od proboszczów i od wikariuszy ogłasza w obwieszczeniu w Monitorze Polskim Minister Finansów w terminie do dnia 30 listopada roku poprzedzającego rok podatkowy. Obecnie wysokość stawek jest określona w załącznikach nr 2 (dla proboszczów) oraz nr 3 (dla wikariuszy) do obwieszczenia Ministra Finansów z 25 listopada 2003 r. w sprawie stawek karty podatkowej, kwoty do której można wykonywać świadczenia przy prowadzeniu niektórych usług z wyjątkiem świadczeń dla ludności oraz kwartalnych stawek ryczałtu od przychodów proboszczów i wikariuszy, obowiązujących w 2004 r. (M.P. Nr 53, poz. 844).

KWARTALNE STAWKI RYCZAŁTU OD PRZYCHODÓW PROBOSZCZÓW

(stan prawny na dzień 1 stycznia 2004 r.)

Objaśnienie:

Liczbę mieszkańców przyjmuje się według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok podatkowy, za który opłacany jest ryczałt, według danych właściwych organów administracji miast i gmin, prowadzących ewidencję ludności. Orzecznictwo podkreśla, że ustawodawca wskazując jako miernik, od którego zależy stawka ryczałtu od przychodów niektórych osób duchownych, liczbę ludności, miał na myśli liczbę osób (faktycznie) zamieszkujących teren parafii, a nie liczbę osób zameldowanych na jej terenie. Podstawę dla ustalenia liczby mieszkańców, niezbędną dla zastosowania właściwej stawki zryczałtowanego podatku dochodowego od przychodów osób duchowych, stanowi urzędowa informacja właściwego urzędu gminy.

W parafiach o liczbie mieszkańców		Wysokość stawek w złotych
Powyżej	Do	
	1.000	320
1.000	2.000	365
2.000	3.000	394
3.000	4.000	430
4.000	5.000	467
5.000	6.000	511
6.000	7.000	555
7.000	8.000	600
8.000	9.000	647

9.000		701
10.000	10.000	762
12.000	12.000	828
14.000	14.000	899
16.000	16.000	974
18.000	18.000	1.054
20.000	20.000	1.142

KWARTALNE STAWKI RYCZAŁTU OD PRZYCHODÓW WIKARIUSZY

(stan prawny na dzień 1 stycznia 2004 r.)

W parafiach o liczbie mieszkańców		Jeżeli siedziba parafii znajduje się		
		na terenie gminy lub miasta o liczbie mieszkańców do 5.000	w mieście o liczbie mieszkańców Powyżej 5.000Do 50.000	powyżej 50.000
Powyżej	Do	Wysokość stawek w złotych		
	1.000	102	204	293
1.000	3.000	293	308	308
3.000	5.000	308	323	338
5.000	8.000	313	338	346
8.000	10.000	323	354	363
10.000		338	363	374

Wikariusze lub inni duchowni czasowo pełniący funkcje proboszczów opłacają ryczałt według stawek przewidzianych dla proboszczów. Natomiast duchowni, kierujący kościelnymi jednostkami organizacyjnymi obejmującymi jedynie część parafii, opłacają ryczałt według stawek przewidzianych dla proboszczów ale właściwych dla liczby mieszkańców tej części parafii. W takim przypadku proboszcz parafii płaci ryczałt według stawki odpowiadającej liczbie mieszkańców, zmniejszonej o liczbę tych, którzy mieszkają w wydzielonej części parafii. Rektorzy i inni duchowni kierujący kościelnymi jednostkami organizacyjnymi posiadającymi samodzielną administrację bez wydzielonej części parafii płacą ryczałt według stawek przewidzianych dla wikariuszy, dla parafii powyżej 1000 do 3000 mieszkańców, w zależności od siedziby kierowanej jednostki lub miejsca zatrudnienia. Na tych samych zasadach podlegają opodatkowaniu ryczałtem, stosownie do miejsca zamieszkania, ci duchowni, którzy nie pełnią funkcji proboszczów, wikariuszy czy rektorów a osiągają przychody podlegające opodatkowaniu ryczałtem z misji, rekolekcji lub innych posług religijnych, o ile zawiadomią urząd skarbowy o osiągnięciu tego rodzaju przychodów. Kwartalne stawki ryczałtu od przychodów proboszczów i wikariuszy stosuje się odpowiednio (tzn. uwzględniając ich specyfikę organizacyjną) do duchownych wszystkich wyznań, sprawujących porównywalne funkcje.

Ryczałt obniża się o kwotę składki na powszechne ubezpieczenie zdrowotne, opłaconej bezpośrednio przez duchownego w kwartale, za jaki jest on uiszczany, jeżeli składka nie została odliczona od podatku dochodowego. Jej kwota nie może przekroczyć **7,75%** podstawy wymiaru składki na powszechne ubezpieczenie zdrowotne. Wysokość wydatków na ten cel ustala się na podstawie dokumentów stwierdzających ich poniesienie (dowodów wpłaty). Duchowny ma obowiązek złożyć do 31 stycznia roku następnego po roku podatkowym w urzędzie skarbowym roczną deklarację, według ustalonego wzoru, o wysokości składki na ubezpieczenie zdrowotne, zapłaconej i odliczonej od ryczałtu w poszczególnych kwartałach — PIT-19A.

[proponuję załączyć formularz PIT-19]

Wysokość ryczałtu, odrębnie w każdym roku podatkowym, określa decyzja urzędu skarbowego właściwego dla miejsca wykonywania funkcji duszpasterskich przez duchownego. Ale urząd skarbowy odpowiednio obniża na wniosek duchownego stawki ryczałtu, jeżeli wyznawcy danego związku wyznaniowego na danym terenie stanowią mniejszość w ogólnej

liczbie mieszkańców. Osoba duchowna ma wówczas obowiązek dołączyć do wniosku oświadczenie o liczbie wyznawców (nie ich deklaracje w sprawie wyznania). W poprzednim stanie prawnym orzecznictwo głosiło, że mniejszość, o której mowa w § 4 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 1991 r. w sprawie opodatkowania przychodów osób duchownych, występuje w sytuacji, gdy liczba osób danej religii (wyznania) jest mniejsza od połowy mieszkańców parafii. Decyzja urzędu skarbowego w takim przypadku jest w znacznym stopniu decyzją uznaniową, ponieważ prawo nie określa precyzyjnie zasad obniżenia stawek ryczałtu w zależności od udziału wyznawców w populacji na danym terenie. Jeżeli obniżka będzie minimalna — w jaskrawej sprzeczności z liczbą członków związku wyznaniowego, to duchowny może wnieść odwołanie od decyzji urzędu skarbowego do izby skarbowej. Orzecznictwo wskazuje jednak, że ogólne stwierdzenia o zubożeniu społeczeństwa, względnie parafii i braku środków na utrzymanie księży i kościoła, nie mogą stanowić podstawy do wydania decyzji o obniżeniu stawek, czy zaniechaniu poboru podatku.

Jeżeli duchowny rozpoczął wykonywanie funkcji duszpasterskich w czasie kwartału stawkę ryczałtu ustala się od tego dnia do końca kwartału za każdy dzień w wysokości 1/90 stawki kwartalnej. Na tych samych zasadach zmniejsza się stawkę ryczałtu w razie zaprzestania na stałe wykonywania funkcji duszpasterskich i powiadomienia o tym urzędu skarbowego. Kwartalną stawkę ryczałtu zmniejsza się także za każdy dzień przerwy w wykonywaniu funkcji duszpasterskich trwającej dłużej niż 1 miesiąc, pod warunkiem zawiadomienia urzędu skarbowego w ciągu 3 dni od rozpoczęcia przerwy.

Ryczałt pomniejszony o zapłaconą w kwartale składkę na powszechne ubezpieczenie zdrowotne opłaca się bez wezwania — w terminie do dnia 20 następnego miesiąca po upływie kwartału, a za czwarty kwartał — do dnia 28 grudnia roku podatkowego, na rachunek właściwego urzędu skarbowego. Duchowni opłacający ryczałt są natomiast zwolnieni z obowiązku składania zeznań o wysokości osiągniętego dochodu z opłat otrzymanych z tytułu wykonywanych funkcji o charakterze duszpasterskim.

Duchowny może zrzec się opodatkowania w formie ryczałtu za dany rok podatkowy, do dnia 20 stycznia roku podatkowego lub do dnia poprzedzającego pełnienie funkcji duszpasterskich, jeżeli rozpoczął ich pełnienie w roku podatkowym. Tego rodzaju zrzeczenia się dokonuje się przez złożenie właściwemu urzędowi skarbowemu pisemnego oświadczenia lub w zawiadomieniu o rozpoczęciu pełnienia funkcji duszpasterskich, jeżeli duchowny zrzeka się opodatkowania ryczałtem od dnia rozpoczęcia wykonywania tego rodzaju funkcji. Ponadto może generalnie zrzec się opłacania ryczałtu zawiadamiając o tym na piśmie (np. listem poleconym) właściwy urząd skarbowy w ciągu 14 dni po otrzymaniu decyzji ustalającej wysokość ryczałtu. W takich przypadkach duchowny opłaca podatek na zasadach ogólnych, prowadząc podatkową księgę przychodów i rozchodów na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów. W praktyce jednak takie sytuacje się nie zdarzają.

UWAGA! Przychodów duchownego opodatkowanych w formie ryczałtu nie łączy się z przychodami (dochodami) z innych źródeł podlegającymi opodatkowaniu na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, czyli np. z dochodami z tytułu wynagrodzenia za pracę, w szkole (jako katecheta), w siłach zbrojnych, w szpitalu, domu opieki (jako kapelan), z tytułu renty, emerytury, czy z tytułu działalności gospodarczej (o ile duchowny jest przedsiębiorcą).

Ubezpieczenie społeczne duchownych uregulowane jest przez ustawę z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 z późn. zm.). Zrównuje ona duchownych z innymi podmiotami podlegającymi ubezpieczeniu społecznemu. Osobami duchownymi są, wg tej ustawy dla potrzeb ubezpieczenia, duchowni oraz członkowie zakonów męskich i żeńskich wszystkich kościołów i związków wyznaniowych (ustawodawca nie wprowadza kategorii związków wyznaniowych o uregulowanej sytuacji prawnej), z wyjątkiem alumnów seminariów duchownych, nowicjuszy, postulatów i juniorystów, którzy nie ukończyli 25 roku życia. Ustawodawca stosuje terminologię charakterystyczną dla Kościoła Katolickiego. Należy jednak odnieść ją odpowiednio do innych związków wyznaniowych. System ubezpieczeń społecznych obejmuje cztery rodzaje ubezpieczeń: emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe.

Ubezpieczenie duchownych, którzy nie są pracownikami w rozumieniu ustawy. Obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są duchownymi (art. 6 ust. 1 pkt 10). Czyli, np. w przypadku katolickiego duchowieństwa diecezjalnego, podlega każdy duchowny (biskup,

prezbiter, z wyjątkiem diakona, który jest alumnem) oraz każdy alumn (także diakon) po ukończeniu 25 roku życia. Obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby podlegające ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu. Natomiast ubezpieczeniom chorobowym podlegają one na zasadzie dobrowolności na swój wniosek. Obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu podlegają duchowni — od dnia przyjęcia do stanu duchownego do dnia wystąpienia z tego stanu, zaś od dnia ukończenia 25 lat — alumni seminariów duchownych, nowicjusze, postulaci i junioryści (art. 13 pkt 10). Dobrowolne ubezpieczenie emerytalne i rentowe przysługuje obywatelom polskim wykonującym pracę za granicą w podmiotach zagranicznych (np. praca dla Polonii) oraz alumnom seminariów duchownych, nowicjuszom, postulantom i juniorystom do ukończenia 25 roku życia (art. 7 ust. 3 i 5).

Zgłoszenie do ubezpieczenia. Obowiązek zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych duchownych należy do samego duchownego i jest on także płatnikiem w terminie 7 dni od daty powstania obowiązku ubezpieczenia, z wyjątkiem duchownych, którzy ubezpieczają się na zasadach dobrowolności, na podstawie art. 7 ust. 3 i 5. W tym ostatnim przypadku termin wybiera sam duchowny. W przypadku niezgłoszenia w terminie zgłoszenia dokonuje z urzędu Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Zgłoszenia dokonuje się na druku o symbolu: **ZUS ZUA**.

[proponuję załączyć formularz ZUS ZUA]

W związku z wejściem w życie nowej ustawy z 1998 r. każdy duchowny miał obowiązek dokonać zgłoszenia do dnia 31 stycznia 1999 r. (art. 107 ust. 2). Wraz ze zgłoszeniem do ubezpieczenia duchowny jest zobowiązany dokonać zgłoszenia płatnika składek. O zmianach danych podanych w zgłoszeniu należy powiadamiać Zakład Ubezpieczeń Społecznych w terminie 14 dni od zaistnienia tych zmian. W tym samym terminie (7 dni) duchowny jest zobowiązany do zawarcia umowy z otwartym funduszem emerytalnym. Termin ten nie obowiązywał w pierwszych miesiącach funkcjonowania nowego systemu. W tym okresie zawarcie umowy było obligatoryjne dla duchownych urodzonych po 31 grudnia 1968 r. (termin — do 30 września 1999 r.), a fakultatywne dla duchownych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r. (termin — do 31 grudnia 1999 r.). Starsi — nie mogą korzystać z tych funduszy. Duchowny w przypadku wygaśnięcia tytułu do ubezpieczeń społecznych jest obowiązany zgłosić ten fakt w ciągu 7 dni od daty jego zaistnienia.

Podstawa wymiaru składek. Podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi kwota minimalnego wynagrodzenia, ustalana zgodnie z ustawą z 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (art. 18 ust. 4 pkt 5a). Od 1 stycznia 2003 r. wynosiło ono 800 zł. Na wniosek duchownego podstawa ta może zostać podwyższona (art. 18 ust. 11), jednak nie może w skali roku kalendarzowego przekraczać kwoty odpowiadającej trzydziestokrotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok kalendarzowy, określonego w ustawie budżetowej. Składkę od podstawy wymiaru w części przewyższającej kwotę najniższego wynagrodzenia finansują duchowni, instytucje diecezjalne lub zakonne. Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe oraz ubezpieczenie wypadkowe stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i ubezpieczenia rentowe, jednak bez górnego ograniczenia.

Wysokość składek. Stopy procentowe składek wymiaru wynoszą (art. 22 ust. 1): a) **19,52%** podstawy wymiaru — na ubezpieczenie emerytalne, z tym, że 7,3% podstawy wymiaru odprowadzana jest przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych do wybranego przez ubezpieczonego otwartego funduszu emerytalnego, b) 13,00 % podstawy wymiaru — na ubezpieczenia rentowe, c) 2,45 % podstawy wymiaru — na ubezpieczenia chorobowe, d) **od 0,40 % do 8,12%** podstawy wymiaru — na ubezpieczenia wypadkowe. Z tej kwoty w przypadku duchownych opłacających składki od podstawy minimalnej na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe (art. 16 ust. 10): 20 % pokrywa sam duchowny, 80 % pokrywa Fundusz Kościelny lub 100 % pokrywa Fundusz Kościelny w przypadku misjonarzy w okresach pracy na terenach misyjnych (według interpretacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dotyczy to zarówno misjonarzy, jak i duszpasterzy Polonii) oraz za członków zakonów kontemplacyjnych klauzurowych. Składki na ubezpieczenia chorobowe, emerytalne i rentowe duchownych podlegających dobrowolnie tym ubezpieczeniom finansują w całości z własnych środków ubezpieczeni (art. 16 ust. 11).

Wysokość składki oblicza sam duchowny (jest on jednocześnie ubezpieczonym i płatnikiem). Składki mają zostać wpłacone w terminie do 12 dnia następnego miesiąca. W

odniesieniu do członków zakonów płatnikami są przełożeni domów zakonnych lub klasztorów. Za zgodą Zakładu Ubezpieczeń Społecznych obowiązki płatnika składek na ubezpieczenia społeczne osób duchownych pełnić może także inna zwierzchnia instytucja diecezjalna lub zakonna. Wraz ze składką duchowny jest obowiązany przysyłać do Zakładu deklarację rozliczeniową, ilekroć zmienia się wysokość podstawy (i składki) oraz za grudzień każdego roku.

Zbieg tytułów ubezpieczeń. W przypadku kumulacji ubezpieczenia z tytułu pozostawiania w stanie duchownym oraz bycia pracownikiem zasadą jest podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom jedynie z tytułu wykonywania pracy na podstawie stosunku pracy. Na swój wniosek osoba duchowna będąca w takiej sytuacji może zostać jednak objęta, na zasadach przedstawionych wyżej, ubezpieczeniami ze względu na przynależność do stanu duchownego. Jeżeli natomiast podstawa wymiaru składek opłacanych przez osobę duchowną z tytułu stosunku pracy jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia (zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy), to obok obowiązkowego ubezpieczenia z tytułu zatrudnienia, obowiązkowe jest także ubezpieczenie z tytułu pozostawiania duchownym. Takie same zasady ubezpieczenia obowiązują w razie równoczesnego spełniania warunków do objęcia ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi ze względu na statusu osoby duchownej oraz z tytułu służby w formacjach mundurowych czy członkostwa w spółdzielni rolniczej. Jeżeli osoba duchowna spełnia także warunki do objęcia ubezpieczeniami emerytalnym i rentowym ze względu na wykonywanie pracy na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, to jest taka osoba obejmowana obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Ma jednak możliwość dobrowolnego przystąpienia do ubezpieczeń z pozostałych tytułów, a nawet zmiany tytułu ubezpieczeń. Duchowni prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą podlegają ubezpieczeniom z tytułu tej działalności.

Ubezpieczenie zdrowotne duchownych regulowane jest całościowo w ustawie z 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia (Dz. U. Nr 45, poz. 391 z późn. zm.). Obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego dotyczy przede wszystkim osób spełniających warunki do objęcia ubezpieczeniami społecznymi, w tym również osób duchownych. Ubezpieczeniu zdrowotnemu obowiązkowo podlegają także wszyscy alumni wyższych seminariów duchownych i teologicznych oraz nowicjusze, postulaci i junioryści zakonów męskich i żeńskich i ich odpowiedników. W przeciwieństwie do ubezpieczeń społecznych obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego wiąże się już z faktem odbywania formacji kapłańskiej lub zakonnej. Obowiązek ten powstaje z dniem wstąpienia do seminarium czy zakonu, a wygasa z dniem wystąpienia z takiej placówki, albo z dniem ukończenia 25 roku życia. W tym wieku uzyskuje się status osoby duchownej i z tego tytułu zaczyna podlegać ubezpieczeniom.

Przepisy ustawy o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ dotyczą przede wszystkim osób duchownych oraz kandydatów do stanu duchownego i kapłańskiego, którzy są obywatelami polskimi zamieszkałymi na terytorium RP. Podobnie traktowani są cudzoziemcy przebywający w Polsce na podstawie wizy uprawniającej do podjęcia pracy, zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony. W szczególności cudzoziemcy będący członkami zakonów, alumni wyższych seminariów, a także postulaci, nowicjusze, czy junioryści przebywający w Polsce na podstawie wizy, zezwolenia na osiedlenie lub zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, mogą dobrowolnie ubezpieczyć się w Narodowym Funduszu Zdrowia.

Składka na ubezpieczenie zdrowotne wynosi **9%** podstawy wymiaru składki. Samodzielnie płacą składkę ma ubezpieczenie zdrowotne osoby duchowne będące podatnikami podatku dochodowego od osób fizycznych lub zryczałtowanego podatku dochodowego od osób duchownych. Mają one możliwość odliczenia składki, do wysokości **7,75%** podstawy wymiaru, od płaconego podatku dochodowego. Składki na ubezpieczenie zdrowotne alumnów, postulatów, nowicjuszy i juniorystów oraz osób duchownych nie będących podatnikami podatku dochodowego finansowane są z Funduszu Kościelnego, który na ten cel otrzymuje dotację z budżetu państwa.

Wysokość podstawy wymiaru składki. W przypadku duchownych będących podatnikami podatku dochodowego od osób fizycznych lub podatku zryczałtowanego o przychodów osób duchownych podstawą wymiaru składki na jest kwota aktualnego minimalnego wynagrodzenia (od 1. 01. 2003 r. — 800 zł.). Jeżeli osoba duchowna nie jest podatnikiem wymienionych podatków składka jest obliczana od podstawy wymiaru równej kwocie zasiłku stałego z pomocy

społecznej (od 1. 06. 2003 r. — 418 zł.). Ta sama kwota jest podstawą wymiaru składki opłacanej za osoby przygotowujące się do kapłaństwa lub odbywającą formację zakonną, niezależnie od tego, czy są obywatelami polskimi, czy cudzoziemcami.

Kumulacja tytułów ubezpieczeń. Generalnie spełnienie warunków do objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem zdrowotnym z więcej niż jednego tytułu pociąga za sobą obowiązek opłacenia składki z każdego z tych tytułów osobno. W przypadku osób duchownych, których jedynym źródłem przychodu jest zatrudnienie albo emerytura bądź renta składka na ubezpieczenie zdrowotne opłacana jest wyłącznie z racji zatrudnienia, bądź z tytułu otrzymywania jednego z wymienionych świadczeń.

Inne uprawnienia duchownych. Ochrona tajemnicy spowiedzi wyklucza ewentualny konflikt sumienia duchownych powołanych w charakterze świadków. Kodeks postępowania administracyjnego oraz kodeks postępowania karnego przewidują kategorycznie, że duchowni nie mogą być świadkami co do faktów objętych tajemnicą spowiedzi. Natomiast kodeks postępowania cywilnego dopuszcza możliwość odmowy zeznań przez duchownego, co do faktów powierzonych mu na spowiedzi. Ustawodawca nie definiuje jednak pojęć: duchownego, spowiedzi, czy tajemnicy spowiedzi. Miarodajne w tym zakresie są normy wewnętrzne związków wyznaniowych.

W odniesieniu do duchownych może mieć zastosowanie art. 107 Kodeksu karnego wykonawczego, który stanowi, że skazania za przestępstwo popełnione z motywacji religijnej (a także politycznej lub przekonań ideowych) odbywają karę w oddzieleniu od skazanych za inne przestępstwa; mają prawo do korzystania z własnej odzieży (zatem i ze stroju duchownego), bielizny i obuwia oraz nie podlegają obowiązkowi pracy. Z uprawnień tych nie mogą korzystać jednak skazani za przestępstwa z motywacji religijnej popełnione z użyciem przemocy.

Duchowni nie mogą pełnić funkcji ławników w sadach powszechnych (zob. art. 159 §1 pkt 6 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych). Prawo państwowe nie przewiduje natomiast ograniczenia praw wyborczych duchowieństwa.

Ograniczenia egzekucji chronią niektóre elementy majątku duchownego oraz związku wyznaniowego. Egzekucji sądowej nie podlegają w szczególności: ubranie niezbędne do pełnienia służby lub wykonywania zawodu, czyli np. sutanna, stuła, innego rodzaju elementy stroju duchownego, a także przedmioty służące do wykonywania praktyk religijnych (naczynia liturgiczne, świeczniki, księgi liturgiczne itp.) bez względu na to, czy są własnością osób fizycznych, czy związków wyznaniowych oraz bez względu na to, o jakie praktyki religijne chodzi i do jakiego wyznania o uregulowanej sytuacji prawnej należy dłużnik. Wymienione przedmioty nie podlegają egzekucji, choćby posiadały dużą wartość majątkową. (zob. art. 829 pkt 1 i 6 kodeksu postępowania cywilnego). W opinii komentatorów ograniczenia egzekucji dotyczące przedmiotów służących do wykonywania praktyk religijnych nie dotyczą przedmiotów podobnego rodzaju, którymi dłużnik handluje, które kolekcjonuje lub wyrabia albo traktuje jako lokatę kapitału. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego do przedmiotów, które ze względu na przeznaczenie i osobę dłużnika nie podlegają egzekucji zaliczyć należy świątynie (domy modlitwy), urzędnia świątyń (zakrystii), szaty i urzędnia liturgiczne, figury, krzyże itp., gdy dłużnikiem jest parafia jakiegokolwiek kościoła lub wyznania (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z 17. 11. 1969 r.).

Nie ma natomiast przeszkód, zdaniem komentatora Stanisława Rudnickiego, do obciążania zastawem rzeczy, którym przysługuje przywilej egzekucyjny wyłączenia spod egzekucji. W wypadku zastawu przedmioty te zostają obciążone przez samego dłużnika i przepisy kodeksu postępowania cywilnego o wyłączeniu spod egzekucji nie mają tu w ogóle zastosowania.

Postępowanie egzekucyjne w administracji, np. w związku z zaległościami podatkowymi, nie obejmuje zwłaszcza: rzeczy służących w kościołach i innych domach modlitwy do odprawiania nabożeństwa lub do wykonywania innych praktyk religijnych albo będących obiektami kultu religijnego, choćby były kosztownościami lub dziełami sztuki (zob. art. 8 §1 pkt 16 ustawy z 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu administracyjnym w administracji — tekst jedn. Dz.U. Nr 24, poz. 151 z późn. zm.), a poza tym, podobnie jak w egzekucji sądowej, przedmiotów służących zobowiązanemu lub jego rodzinie do wykonywania praktyk religijnych oraz ubrania i przedmiotów niezbędnych do pełnienia służby lub wykonywania zawodu (zob. art. 8 §1 pkt 1, 5 i 9 wspomnianej ustawy).

Paweł Borecki

Doktor, asystent w Katedrze Prawa Wyznaniowego Uniwersytetu Warszawskiego. Specjalność naukowa: prawo wyznaniowe. Autor artykułów i książek z zakresu prawa wyznaniowego.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 04-02-2004)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3244) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3244>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora.

Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl